

Om Markfrøhandel.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 8. Marts 1916.

Handelen med Rodfrugtfrø¹⁾.

Af L. Helweg.

Den 8. April 1886, altsaa netop for 30 Aar siden, havde jeg den Ære her i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab at holde Foredrag om Æmnet »Roestammer og Stamfrøavl«. Jeg gav Oplysning om nogle Undersøgelser, jeg havde foretaget i 1884 og 1885, og hvoraf fremgik, at der er Forskel paa Foder-værdien af de til en og samme Sort hørende Stammer. 15 Aar senere har jeg i Beretningen om Rodfrugtforsøgene fra 1885 til 1899 paa Statens Forsøgsstationer paavist, at det ikke alene er i Foderværdi, men navnlig ogsaa i Brugsværdi, at der er stor Forskel paa de til samme Sort hørende Stammer. Ofte var Agrøden efter gode Stammer 100 Kr. mere værd pr. ha end efter daarlige Stammer, og Forskellen i Afgrødens Værdi mellem de til en og samme Sort hørende Stammer var i Reglen større end mellem Sorterne indbyrdes. Ved Valg af Roefrø maa Landmanden først og fremmest lægge Vægt paa at sikre sig Frø, der kan give ham det størst mulige Udbytte i Foderenheder pr. ha. Det var derfor i sin gode Orden, at der, efter Offentliggørelsen af den nys nævnte Beretning, fra Landbrugets Side blev rejst Krav om Forsøg med det Formaal at skaffe Oplysning om, hvor de bedste Roestammer fandtes. Dette gav Anledning til, at der i Efteraaret 1899 udsendtes Indbydelse til Landets Frøavlere om Deltagelse i Statens Dyrkningsforsøg

¹⁾ Da der kun var stillet en halv Time til min Raadighed, maatte jeg indskrænke Foredraget til et Uddrag af nærværende.

med Rodfrugtstammer, og i 1901 blev den første Stammeforsøgsberetning offentliggjort. I Roefrøhandelens Historie kommer derfor Aaret 1901 til at staa som et Mærkeaar, der bliver af saa indgribende Betydning for Udviklingen, at det med Rette kan betegnes som et Vendepunkt. Før den Tid var det nemlig udelukkende med Frø af Roesorter, der blev handlet, og Roestammer var et i Handelen ukendt Begreb. I de senere Aar, derimod, har Frø af Roestammer i Reglen været eneraadende paa det hjemlige Frømarked, medens Frø af Roesorter uden Stammenavn nu til Dags viser sig saa godt som usælgeligt herhjemme. Det er imidlertid indlysende, at for enhver, der ikke har Klarhed over Forskellen mellem Roestammer og Roesorter, kan det falde vanskeligt at erkende den antydede Kursændring i Roefrøhandelen som et Vendepunkt. Det maa derfor anses for nødvendigt, at der gives en indgaaende Redegørelse for Begreberne Roestamme og Roesort.

Spørgsmaalet om Sorter og Stammer er det samme, som man i den systematiske Botanik har at gøre med, naar Talen er om Arter og »Smaa-Arter«. Ved den nyere Tids mere grundige Studium af botaniske Arter er man kommen til det Resultat, at ofte er det, man har kaldet en Art, i Virkeligheden ikke en Enhed, men en Samling af indbyrdes ret forskellige Enheder, de saakaldte Smaa-Arter. I Lighed hermed er man nu til Dags inden for Kulturplanternes Omraade naaet til Erkendelse af, at Roesorter, der ligesom de botaniske Arter før var anset for en Enhed, faktisk er en Samling af indbyrdes forskellige, snævrere Enheder, som man kalder Roestammer. Det maa nemlig ikke overses, at naar det drejer sig om Opstilling af de sidste og snævrere Enheder, vil Opfattelsen af disse blive forskellig efter det mere eller mindre grundige Kendskab, man har til de paagældende Planter. Paa Linnés Tid var Arten Enheden, og før Stammeforsøgenes Tid var Roesorten Enheden, men den stigende Erkendelse, vi nu er naaet til, godtgør, at de gamle Rammer var for omfattende, og at det er nødvendigt inden for disse at opstille snævrere Enheder, altsaa under Arten: Smaa-Arter, og under Roesorten: Roestammer.

Efter denne Indordning af Roestammer og Roesorter paa deres Plads i Systemet, skal jeg gaa over til Omtalen af de Egenskaber, som karakteriserer Roesorter til Forskel fra Roe-

stammer. Først maa jeg minde om, at Roesorter og Roestammer er Kulturformer, medens Arter og Smaa-Arter er vildt voksende, botaniske Former. Baade Roesorters og Roestammers Egenskaber skylder alene Menneskets Indgriben deres Tilblivelse, men det samme er ikke Tilfældet med Arters og Smaa-Arters Egenskaber. Oldtidens Folkeslag har forvandlet Strandbede, Raps og Agerkaal til henholdsvis Runkelroer, Kaalroer og Turnips. Inden for hver af disse er derefter i Tidens Løb efterhaanden opstaaet den store Mængde i det Ydre forskellige Kulturformer, som man kalder Roesorter, og først i 1901 har man med Indførelsen af Statens Stammeforsøg begyndt indenfor Roesorten at udsondre Roestammer med stor Ydeevne fra Roestammer med lille Ydeevne. — Medens det i Hovedsagen er ydre Egenskaber, der karakteriserer Roesorten, er det fortrinsvis indre Egenskaber, der kendetegner Roestammen. Det, der karakteriserer Roesorten, er let iagttagelige og let beskrivelige Egenskaber som Farven (rød, gul, hvid) og Formen (lang tynd Cylinder, Valse, Kegle, Kugle, fladtrykte). Det er derfor ikke vanskeligt at kende den ene Roesort fra den anden. I Modsetning hertil er det ikke saa let en Sag at kende Roestammer fra hinanden indbyrdes, fordi det er de to indre Egenskaber — Evnen til at give større eller mindre Masseudbytte og Evnen til at give større eller mindre Tørstofindhold —, som betinger Roestammens større eller mindre Ydeevne. Sortsegenskaberne kunde man maaske passende betegne som Enten—Eller-Egenskaber, Stammeegenskaberne derimod som Mere—eller Mindre-Egenskaber; de første er karakteriserende for Roerne i grovere Træk, de sidste derimod i finere Træk. Køerne stiller sig ganske ligegyldige over for Sortsegenskaberne; derimod er de i høj Grad følsomme over for Stammeegenskaberne, idet de giver hkg Smør i Forhold til, som de faar hkg Tørstof i det givne daglige Foder. Køernes Mening om Roerne maa selvfølgelig for Roedyrkerne være det bestemmende ved Valget af Roefrø til Udsæd. Derfor bliver Hensynet til Roesorten i Reglen af underordnet Betydning for Roedyrkeren, medens det, hvorpaa han lægger hele Hovedvægten, bliver: at sikre sig Frø af en Roestamme, der giver det størst mulige Udbytte i Tørstof pr. Arealenhed.

Ovenfor er paavist, at det er ydre Egenskaber, der præger Roesorten, og indre Egenskaber, der præger Roestammen. Der

staar altsaa kun tilbage at gøre Rede for, hvorledes det forholder sig med de indre Egenskaber (Ydeevnen) hos Roesorten og med de ydre Egenskaber (Form og Farve) hos Roestammen. Da Roestammen er en Underafdeling under Roesorten, og da de til en og samme Sort hørende Stammer har en højst forskellig Ydeevne, er det let at forstaa, at Roesorternes Ydeevne maa blive ubestemmelig, og at Ydeevnen ikke lader sig anvende som Kendetegn for Roesorten. — Til nærmere Belysning af Roestammernes ydre Egenskaber skal jeg henvise til min Afhandling om de danske Barresstammer i nærværende Bind af Tidsskriftet. Af Figuren Side 323 ses det, at Roens Form kan variere ikke saa ganske lidt hos de til Sorten Barres hørende Stammer, og at noget lignende gælder Farven, fremgaar af Farvetavlen Side 331. Hvad her er paapeget for Barres, genfindes hos alle andre Roesorter, om end som oftest i mindre udpræget Grad. Det er altsaa indlysende, at Roesorten i Henseende til sine ydre Egenskaber udviser en saa stor Rummelighed, at selv Stammer af noget afvigende Form og Farve kan rummes inden for de Rammer, som særkender Sorten.

Til Slutning maa det betones, at der er en væsentlig Forskel med Hensyn til deres Livsvarighed. Roesorter maa siges at have en ubegrænset Levealder, i alt Fald har vi Roesorter, der er over 2000 Aar gamle. I Modsætning hertil er Roestammer kun af kort Varighed. Erfaringerne fra de sidste Aars Praksis har Gang paa Gang vist, at naar en 1. Klasses Stamme er bleven over 6—8 Aar gammel, er den ikke mere til at stole paa (se Side 634). Naar dette er Kendsgerninger, maa Forklaringen dertil nærmest søges i, at de Egenskaber, som giver den enkelte 1. Klasses Stamme sit Særpræg i Henseende til Ydeevne, er det Stammens Ejer, der har tilført Stammen gennem sit i en kortere eller længere Aarrække foretagne Udvalg af Eliteroer og Stamroer. Men netop den Omstændighed, at de Egenskaber, som er karakteristiske for den enkelte Stamme, er en Frugt af Ejerens Arbejde med Stammen, maa ganske naturlig medføre, at et saadant Særpræg, erhvervet ved Fremavl gennem nogle Slægtled, let tabes igen, hvis Stammen kommer en Frøavler i Hænde, der ved sit Udvalg af Eliteroer og Stamroer ikke lægger de samme Principper til Grund som den oprindelige Ejer. Jeg skal gennem et bestemt Eksempel belyse dette Forhold nærmere. Da Sludstrup Barres i 1901 første Gang

kom i 1. Klasse, var det fordi, det var lykkedes den daværende Ejer at bibringe Stammen større Ydeevne end Flertallet af Datidens Barresstammer og derved hæve denne betydeligt op over Middelmaalsbeskaffenheden af Landets Barrestammer. Men at en saadan, kun gennem Ejerens Behandlingsmaade erhvervet Plusafvigelse i Ydeevne, ikke er konstant, og derfor i Løbet af nogle Aar kan tabes igen, er let at forstaa. Stammen glider da tilbage og bliver til det, den oprindelig var, en Barres af Middelbeskaffenhed. Den ophører med at være Sludstrup Barres og gaar over til igen at blive en slet og ret Barres.

At det ikke kan være anderledes, vil være let at forstaa, naar man tilbagekalder i sin Erindring, at saa snart en Roestamme er kommen i 1. Klasse, køber forskellige Fremavlere Stamfrø. Foruden Avl af Brugsfrø har disse Fremavlere som oftest tillige egen Avl af Stamfrø og Elitefrø. Der bliver altsaa paa den Maade lige saa mange Fremavlsstammer af den oprindelige 1. Klasses Stamme, som der er Fremavlere. Det er derfor ikke andet, end hvad man maatte vente, at man, naar der er gaaet mere end 6—8 Aar, efter at Stammen var i 1. Klasse, ret almindeligt kan spore kendelig Nedgang i Ydeevnen hos flere af Fremavlsstammerne. Fra den Tid af faar Roestammen altsaa tilfælles med Roesorten, at den er en Blanding af Stammer med dels høj, dels lav Ydeevne, men dette er ensbetydende med, at Stammen er ophørt med at være en særlig Stamme, idet de Egenskaber, der kendetegner den som saadan, er udslettede, saaledes at den ikke længere kan adskilles fra den oprindelige Sort. Roedyrkeren maa derfor mærke sig, at det er forbunden med lige saa stor Risiko at købe Frø af forældede Roestammer som at købe Frø af Roesorter.

Efter hermed at have givet en Definition af Roestammer og Roesorter skal jeg gaa over til at gøre nærmere Rede for den Indflydelse, som den paapegede Forskel øver paa Handelen med Frø af Roestammer og Roesorter.

I Beretningerne om Stammeforsøgene bliver der, som bekendt, foretaget en Klassedeling efter Stammernes relative Ydeevne. Der tildeles hver af de 1. Klasses Stammer et særligt Navn, ligesom der gives en udførlig Beskrivelse af hver enkelt af disse Stammer med Fremdragen af de Egenskaber, som karakteriserer den paagældende Stamme i Modsætning til de andre 1. Klasses Stammer. At disse gennem Statens Forsøg

autoriserede Stammenavne og Stammebeskrivelser har Retsgyl-dighed, og altsaa dermed maa siges at være lovbeskyttede, er fastslaaet gennem en Højesteretsdom og en Overretsdom. Da dette selvfølgelig er af stor Betydning for Handelen med Frø af 1. Klasses Roestammer, skal disse to Retskendelser gøres til Genstand for nærmere Omtale.

Højesteretsdommen angik en Frøhandler, der havde solgt Frø som Sludstrup, skønt han var vidende om, at det ikke var Sludstrup, men en »sludstruplignende Barres«. Frøet havde han nemlig købt af en Frøgrosserer, der havde indforskrevet almindeligt Barresfrø fra Frankrig for at sælge det herhjemme under Navn af sludstruplignende Barres. Mandens Brøde var den, at han inden Frøets Afsendelse til hans Kunde, tog Etiketterne, hvorpaa der stod »sludstruplignende Barres«, ud af Frøsækkene og i Stedet for forsynede Sækkene med Etiketter, hvorpaa der stod »Sludstrup«. Han blev idømt 3 Gange 5 Dages Vand og Brød i Henhold til Straffelovens § 251, som siger, at den som ved falske Føregivender forleder en anden Mand til at købe en Vare, som ikke er, hvad han udgiver den for at være, straffes med Fængsel paa Vand og Brød. Man lægger særlig Mærke til, at Frøhandleren blev dømt, alene fordi han ikke i Retten kunde fremlægge Bevis for, at Frøet var en Formering efter Frø, oprindelig købt hos Lærer *Michelsen* i Sludstrup under Navn af Sludstrup Barres. Hvorvidt Roerne efter det franske Frø lignede Sludstrup-Roer eller ikke, blev der derimod ikke anstillet nogen Undersøgelse af, og det vilde altsaa ikke have ændret Dommen, selv om Beretningernes Beskrivelse af Sludstrup-Roen havde vist sig at passe paa Roerne efter det franske Frø. Det vil heraf forstaas, at det ikke er Stammebeskrivelsen, men alene de i Beretningerne offentliggjorte Stammenavne, hvis Ukrænkelighed hermed er fastslaaet. Endvidere maa man lægge Mærke til, at naar Straffen blev 3 Gange 5 Dages Vand og Brød, er det dermed af Højesteret stemplet som slet og ret Bedrageri, hvis en Frøhandler forsætlig sælger Roefrø under et af Beretningernes Stammenavne uden at kunne dokumentere sin Berettigelse til Brugen af den paagældende Varebetegnelse.

Jeg skal derefter gaa over til en Redegørelse for den anden Retskendelse. En Frøgrosserer havde købt Sludstrup-Frø hos en tysk Frøavler, som opgav i 4 Aar at have fremavlet

Stammen, mien der forelaa Bevis for, at den danske Frøgrosserer, hos hvem den tyske Frøavl havde købt det Frø, han havde lagt til Grund for sin Fremavl, 2 Aar forinden havde købt Stamfrøet fra Lærer *Michelsen* i Sludstrup. Rodfrugtstammerne kan som bekendt udarte, naar der anvendes en mindre omhyggelig Frøavl, og Roerne efter det tyskavlede Frø viste sig at være i høj Grad udartede. Forsøgsberetningens Beskrivelse af Sludstrup-Stammen passede ikke paa de avlede Roer, og det var kun rent undtagelsesvis, at der fandtes en Roe, som havde bevaret Sludstrup-Roens Præg. Det maatte derfor komme ind under Begrebet urigtig Varebetegnelse, naar Frøet var solgt som Sludstrup Barres, og Sælgeren blev derfor idømt en Pengebøde. Man maa altsaa lægge Mærke til, at i Modsætning til førstnævnte Tilfælde havde Frøhandleren ved denne Lejlighed Papirerne i Orden, hvad Frøets Afstamning angik, og Straffen var derfor udelukkende begrundet i, at Roerne var i Uoverensstemmelse med den Karakteristik af Sludstrup-Roen, som Beretningens Stammebeskrivelse fastslog. Man lærer heraf, at det ikke alene er Beretningernes Stammenavn, men ogsaa deres Stammebeskrivelse, som har Retsgyldighed.

Sammenholdes disse to Domme, er dermed Linierne klart og bestemt trukne op for, hvad der i Retssproget forstaas ved rigtig og urigtig Varebetegnelse i Handelen med Frø af Roestammer. Hvis Stammen er udartet, og Roerne derfor ikke er i Overensstemmelse med Beretningens Stammebeskrivelse, eller hvis Frøsælgeren bevisligt har været uberettiget til at falbyde Frøet under det Stammenavn, som det er solgt under, er det urigtig Varebetegnelse. Men det maa ikke overses, at rigtig Varebetegnelse bliver det kun, saafremt der kan fremlægges retsgyldige Beviser baade for Stammens Navn og for Stammens Ægthed i Henhold til Omtalen af Stammen i den Stammeforsøgs-Beretning, som findes offentliggjort i Tidsskrift for Planteavl. Tidsskriftet bliver altsaa paa den Maade Haandbogen, som Roefrøhandleren stadig maa søge hen til, naar han i sine Dispositioner staar over for Spørgsmaalet om, hvad der er tilladeligt, og hvad der er strafbart. Utvivlsomt bidrager det i ikke ringe Grad til at højne Handelsmoralen, at alle Roefrøhandlere altsaa paa den Maade har et og samme Retsgrundlag at underbygge deres Overvejelser med, i Stedet for, naar det, som tidligere, ene og alene var den enkeltes private, mere

eller mindre tilfældige Skøn om Ret og Uret, man havde at bygge paa.

Efter at der hermed er gjort Rede for det Retsgrundlag, hvorpaa Handelen med Frø af Roestammer hviler, skal vi gaa over til en Klargørelse af Retsgrundlaget for Handelen med Frø af Roesorter. Det maa straks paa Forhaand betones, at for Frøhandel med Roesorter er Retsgrundlaget lige saa løst og mangelfuldt, som det er fast og fyldestgørende for Frøhandel med Roestammer, og dette beror ikke paa en Tilfældighed, men ligger i Sagens Natur. Først og fremmest er det begrundet i, at det faste Holdepunkt, som man for Roestammernes Vedkommende har i Tidsskriftets Stammeforsøgs-Beretninger med deres Klassedeling af Stammerne efter Ydeevnen, med deres autentiske Navne paa de 1. Klasses Stammer samt den dertil knyttede, udførlige Beskrivelse af Stammen, mangler for Roesorternes Vedkommende. Der hersker derfor en saadan Løshed i Retsbegreberne med Hensyn til Roesorterne, at det i Handelen med Frø af Roesorter praktisk talt maa siges, at saa godt som alt er tilladeligt og intet medfører Erstatningsforpligtelse.

Hvad Sortsnavnene angaar, saa har det fra gammel Tid været Skik og Brug, at Frøhandleren forskrev Frø af udenlandske Roefrøsorter for derefter at sælge Frøet under det Sortsnavn, som Kunderne herhjemme var bedst kendt med. Det var saaledes almindeligt i Perioden før Stammeforsøgenes Tid, at Frøhandleren f. Eks. købte »Olivenförmige gelbe« i Tyskland eller »Oval-shaped Yellow« i England for saa at falbyde dette Frø under Navn af Barres her i Landet. Det samme har ogsaa undtagelsesvis fundet Sted, efter at Stammeforsøgene var begyndt, navnlig naar der efter daarlige Frøaar var for lidt Frø af dansk Avl i Handelen til Dækning af Landets Forbrug. Der blev saaledes i Foraaret 1903, efter den mislykkede Høst af Runkelroefrø i 1902, indført store Kvanta Gatepost fra England og solgt under Navn af Barres, til Trods for, at Gatepost, som er straagul, kugleformet og med en ganske lille, fin Top, ikke ligner Barres mere, end f. Eks. Fynsk Bortfelder Turnips ligner Yellow Tankard. Selv om Roedyrkerne i 1903 havde anlagt Retssag mod de Frøhandlere, som havde solgt Gatepost under Navn af Barres, vilde de ganske sikkert have tabt Sagen. I alt Fald foreligger der en Overrettsdom fra 1906, hvorved en Frøhandler blev pure frifunden, skønt han under Navn af Fynsk

Bortfelder havde solgt Frø, der gav Roer, som var en Bastard mellem Fynsk Bortfelder og Bullock og nærmest lignede Yellow Tankard. Frøhandlerne maa derfor mærke sig, at Retsforholdene er saaledes her til Lands, at medens der for Roestammer gælder den Regel, at det er urigtig Varebetegnelse, naar en Frøhandler sælger Frø af sludstruplignende Barres under Navn af Sludstrup Barres, er derimod for Roesorter den Regel gældende, at det ikke kan straffes, selv om en Frøhandler f. Eks. sælger Frø af Yellow Tankard under Navn af Fynsk Bortfelder eller Frø af Gatepost under Navn af Barres. Tænkte man sig en Retssag angaaende Levering f. Eks. af Gatepost i Stedet for Barres, vilde de af Retten udmeldte Skønsmænd være ude af Stand til at forskaffe sig retsgyldig Grundlag for Taksationen af den forvoldte Skade.

Da jeg formoder, at der blandt Tilhørerne er adskillige, for hvem den her paa pegede Modsætning mellem Retsforholdene for Roestammer og Roesorter er noget nyt, skal jeg endnu kun i Korthed nærmere paa vise, hvori det ligger, at der er denne Forskel. En Klassedeling af Roesorterne i Lighed med den, der i Stammeforsøgene gennemføres for Roestammer, er nemlig ikke mulig, fordi Roesorten, som ovenfor omtalt, ikke er en Enhed som Roestammen, men en Samling af flere eller færre Stammer af i Reglen indbyrdes højst forskellig Dyrkningsværdi. Tænkte man sig f. Eks., at man vilde undersøge, om Elvetham var af større Dyrkningsværdi end Barres, vilde Resultatet blive, at i de Aar, hvor man til Forsøget benyttede en god Stamme af Elvetham og en daarlig Stamme af Barres, vilde Elvetham være den bedste, men i de Aar, hvor det omvendte var Tilfældet, vilde Barres være Elvetham overlegen. 1. Klasses Roesorter er i det hele taget et i sig selv absolut fornuftstridigt Begreb, der ikke eksisterer. Af Forsøgsberetningerne fremgaar, at for Roestammerne er Afgrøden efter 1. Klasses Stammer 60—80 Kr. mere værd pr. ha end efter 3. Klasses Stammer, men at afgøre, hvor meget en Elvethamafgrøde er mere eller mindre værd end en Barresafgrøde, er, som nylig paa vist, umuligt, og Sælgeren kan derfor ikke idømmes Skadeserstatning. For Fuldstændigheds Skyld maa dog her indskydes den Oplysning, at hvis Køberen kan bevise, at det er med Forsæt og ikke ved Uagtsomhed, at Sælgeren har leveret Elvetham i Stedet for Barres, er det sandsynligt, at Sælgeren kan blive idømt en Bøde til Stats-

kassen i Henhold til Lov af 8. Juni 1912 om Straf for Brugen af urigtig Varebetegnelse. Sikker Viden paa dette Punkt har vi dog ikke, da der endnu ikke foreligger nogen Retskendelse af denne Art.

Af de Hovedlinier, som i det foregaaende er trukne op til Belysning af Forskellen mellem Roestammer og Roesorter, vil det let forstaas, at for den usolide Frøhandels Trivsel frembyder Handel med Frø af Roesorter langt bedre Kaar end Handel med Frø af Roestammer. Bevidstheden om, at man i Handel med Frø af Roesorter er sikret mod Domstolenes Indgriben, er selvfølgelig en stor Beroligelse, naar man har indladt sig paa Salg af tvivlsomt Roefrø. Desuden bidrager de flydende Grænser for alt, hvad der vedrører Roesorter, i høj Grad til at aabne Sælgeren Mulighed for at kunne snakke sig fra det, hvis der skulde blive klaget fra Køberens Side. Paa den anden Side er det klart nok, at det faste og solide Retsgrundlag, som Handelen med Frø af Roestammer er bygget paa, ikke kan være noget, der er foreneligt med den usolide Frøhandels Idealer. Naar det imidlertid til Trods herfor er en Kendsgerning, at, som ovenfor omtalt, nu til Dags Frø af Roestammer er saa godt som eneraadende paa det hjemlige Marked, er det sandsynligvis foranlediget ved, at den usolide Frøhandel har forandret Signaler og er slaaet ind paa samme Handelspraksis, som den solide Frøhandel har været Banebryder for gennem de 15 Aar, Stammeforsøgene har eksisteret.

Idet jeg hermed slutter Redegørelsen for Roesorter og Roestammer, skal jeg kun bemærke, at uden et omfattende Indblik i, hvad der karakteriserer Roesorter i Modsætning til Roestammer, bliver det vanskelig for Frøhandleren at gennemføre de rene Liniers Princip i Roefrøhandelen, ligesom han næppe vil være i Stand til fuldt at vurdere Betydningen af den Udvikling, der har fundet Sted paa Roefrøhandelens Omraade i de sidste 30 Aar.

Jeg skal nu gaa over til at henlede Opmærksomheden paa nogle Fremtidsopgaver, der trænger til Løsning. Stammeforsøgene har vist, at de 1. Klasses Stammer er i stadig Udvikling, og de Stammer, der kom i 1. Klasse ved den første Stammeforsøgsperiode, 1900—1903, staar meget tilbage i Ydeevne for 1. Klasses Stammer fra den fjerde Stamme-

forsøgsperiode, 1911—1913. Der blev derfor i Beretningen om den fjerde Stammeforsøgsperiode til Navnene paa 1. Klasses Stammer knyttet Romertallet IV som Varemærke. Naar en Køber anskaffer Roefrø med Varemærket IV, har han altsaa Sikkerhed for, at det er Frø af Stammer, som i Ydeevne overgaar de 1. Klasses Stammer fra de tre forudgaaende Forsøgsperioder.

Da imidlertid Nyttevirkningen af Romertallene som Varebetegnelse er afhængig af, at de har Retsgyldighed, er det af Vigtighed, at Stammeejerens Salg af Stamfrø foregaar paa fuldt betryggende Maade. Efter Samraad med Dansk Roefrøgrossistforening og i Henhold til en Skrivelse af 7. Februar 1912 fra nævnte Forening er Salget ordnet paa følgende Maade: Fremgangsmaaden kan kortest forklares ved et bestemt Eksempel, og jeg vælger hertil Ferritslev IV. Da jeg i Efteraaret 1912 udtog Prøven til Dyrkningsforsøgene med Stamfrø, plomberede jeg samtidig alle de Sække, hvoraf Prøven var udtaget, med Forsøgsvirksomhedens Plombe. I Marts 1914 udkom Stammeforsøgs-Beretningen, hvor Stammen tildeltes Navnet Ferritslev IV, og Stammeejeren var altsaa fra den Tid at regne berettiget til at falbyde som Ferritslev IV det fra 1912 overgømte Frø i de med Forsøgsvirksomhedens Plombe lukkede Sække. Da alle Ordrene i April 1914 var indgaaede, kom jeg personlig til Stede, og efter at jeg havde overtydet mig om, at Forsøgsvirksomhedens Plombe var urørt, blev Udvejningen af Stamfrøet til de enkelte Ordregivere foretaget. Inden Afsendelsen lukkede jeg for samtlige Frøposer med Forsøgsvirksomhedens Plombe. Det vil heraf forstaaes, at saafremt Plomben var urørt ved Modtagelsen, havde Ordregiveren dermed absolut Sikkerhed for, at det Stamfrø, som han agtede at lægge til Grund for sin Fremavl, var taget af den samme Beholdning, som det Stamfrø, der havde givet det i Tidsskrift for Planteavl, 21. Bind, Side 82, offentliggjorte Forsøgsresultat. Det vil endvidere heraf fremgaa, at Brugsfrø af Ferritslev IV ikke har kunnet falbydes før i Foraaet 1916 og ikke af andre end af dem, der i 1914 har modtaget Stamfrø af Ferritslev IV i Poser, lukkede med Forsøgsvirksomhedens Plombe. Man mener derfor at have saa forsvarlig Haand i Hanke med dem, der maaske kunde føle sig fristede til at sælge almindelig Ferritslev som Ferritslev IV, at næppe nogen drister sig til at gøre et Forsøg i den Retning. Det kan

tilføjes, at jeg er i Besiddelse af Lister med Fortegnelse over de Firmaer, der i 1914 har købt Stamfrø af Ferritslev IV, samt med Angivelse af, hvor meget hver især har faaet. Skulde jeg fatte Mistanke til en eller anden, der averterer med Ferritslev IV, er det min Agt at udbede mig nærmere Forklaring, saafremt jeg er i Stand til at begrunde min Mistanke. Forhaabentlig vil det paa den Maade næppe vare længe, før Romertallene i Roefrøhandelen vinder Hævd som lovbeskyttet Varemærke.

I Forbigaaende blev det ovenfor nævnt, at Stammeforsøgene viste, at Ydeevnen hos 1. Klasses Stammer fra 1900—1901 stod meget tilbage for 1. Klasses Stammer fra Forsøgene 1911—1913. I Tidsskrift for Planteavl, 21. Bind, Side 52, findes en Tabel med Resultatet af Stammeforsøgene i 1911—1913, hvor de 20 Barres-Stammer, som deltog i disse Forsøg, er opførte i Rækkefølge efter Tørstofudbyttet pr. ha. Man maa her lægge Mærke til, at baade den Stamme, der staar øverst, og den, der har sin Plads nederst i Tabellen, er Sludstrup, altsaa den bedste og den ringeste af de 20 konkurrerende Stammer er Sludstrup, og Forskellen i Afgrødens Værdi er over 80 Kr. pr. ha. Af de hos mig beroende Afstammingspapirer fremgaar, at det Stamfrø, som i 1898 var udsaaet paa Skoleloden i Sludstrup, bevislig er det fælles Ophav til begge de to Stammer. Hvorledes det hænger sammen, at i Løbet af de 10 Aar fra 1900 til 1909 den ene Fremavl er faar sin Sludstrup øverst i 1. Klasse, medens den anden faar sin nederst i 3. Klasse, kan i denne Sammenhæng være ligegyldigt. Hovedsagen er, at det er en Kendsgerning, at en Sludstrup fra Stammeforsøgene i 1900—1901 ved 10 Aars Fremavl er bleven en decideret 3. Klasses Stamme i 1911. Hidtil har Stammenavnet formaaet at være Køberen en tilstrækkelig Borgen for, at det Frø, han købte, var 1. Klasses, men nu i 1916 gælder dette ikke mere Stammenavnene, som er fra Forsøgsperioderne 1900—1903 og 1904—1907. Det er derfor absolut nødvendigt, at der indføres et Varemærke, som tydelig tilkendegiver, i hvilken Forsøgsperiode det var, at Stammen, som det falbudte Frø er Fremavl efter, var i 1. Klasse. De omtalte Romertal er særlig egnede dertil. Som ovenfor angivet, fik

1. Klasses Roestammer fra Forsøgsperioden	1911—1913	Romertal IV,
1. — — — —	1914—1919	faar Romertal V,
og 1. — — — —	1920—1925	— — VI

og saa fremdeles. De to første Forsøgsperioder, fra 1900 til 1907, var som bekendt fireaarige, de to næste, fra 1908 til 1913, var treaarige, men fra 1914 at regne bliver de, som Aarstallene Side 634 angiver, sekssaarige. Der er nemlig blevet rettet Anmodning til Forsøgsvirksomheden fra forskellige Sider om at udvide Stammeforsøgene til ogsaa at omfatte Foder-Sukkerroer og Eckendorfer. Der bliver derfor for Eftertiden afvekslende treaarige Forsøg med Barres og Kaalroer, derefter med Foder-Sukkerroer, Eckendorfer, Turnips og Gulerødder. De Roefrøhandlere, der driver egen Stamfrøavl, er derfor henviste til hvert 6. Aar at maatte forny deres Stammer. Skemaet for Roefrøhandlernes Fremavl af Roestammer med Romertallene V og VI vil altsaa herefter være følgende:

I Foraaret 1917 indledes Fremavlen af Barres V og Kaalroer V.

- — 1920 — — - Foder-Sukkerroer V, Eckendorfer V, Turnips V og Gulerødder V og samtidig afsluttes Fremavlen af Barres IV, Turnips IV og Gulerødder IV.

I Foraaret 1923 indledes Fremavlen af Barres VI og Kaalroer VI, og samtidig afsluttes Fremavlen af Barres V og Kaalroer V.

I Foraaret 1926 indledes Fremavlen af Foder-Sukkerroer VI, Eckendorfer VI, Turnips VI og Gulerødder VI, og samtidig afsluttes Fremavlen af Foder-Sukkerroer V, Eckendorfer V, Turnips V og Gulerødder V.

Foruden at tjene som Rettesnor for de Roefrøhandlere, som driver egen Stamfrøavl, vil denne Oversigt formentlig ogsaa paa anden Maade kunne gøre Nytte. Det forekommer mig nemlig, at dette Skema indirekte viser, hvilken kaotisk Forvirring Stammeforsøgenes stadig tilbagevendende Udpegning af 1. Klasses Stammer efterhaanden vilde fremkalde, hvis der ikke jævnsides Udpegningen af nye Stammer blev gennemført en planmæssig Udskydning af de Stammer, der har overlevet sig selv.

Dertil kommer, at en saadan Udskydning af de 6—8 Aar gamle Stammer maa siges at være en selvfølgelig Konsekvens af, at Roefrøhandlerne ved Aarhundredskiftet ophørte med at falbyde Frø af Roesorter og gik over til udelukkende at handle med Frø af Roestammer. Som Side 626—27 paavist, er det nemlig en Kendsgerning, at Frø af mere end 6—8 Aar gamle Roestammer ikke frembyder noget Fortrin fremfor Frø af Roesorter. For de Roefrøhandlere, der for 15 Aar siden lod

Sortsnavnene i deres Prisfortegnelse afløses af Stammenavnene, bliver det derfor kun et naturligt Skridt videre paa den samme Bane, naar de i deres Prisfortegnelser foretager en Udrensning af alle de 1. Klasses Stammer, som er saa forældede, at de, i Stedet for at være Stammer, er blevet Sorter, og at Frøhandlerne som Afløsning for disse indfører paa deres Prisliste, som Aarene gaar, Stammerne med de stigende Romertal.

Skønt jeg gennem foranstaaende Redegørelse mener at have optrukket Hovedlinierne for det Centrale i Fortidens og Nutidens Roefrøhandel, er der dog endnu nogle enkelte Sider ved Roefrøhandelens Udenomsværker, som ikke godt kan lades uomtalt ved en Lejlighed som denne.

Handelen med Roefrø indtager en Særstilling i Modsætning til Handelen med Kløverfrø og Græsfrø. Hvori denne Særstilling bestaar, har lagt sig tydeligt for Dagen gennem en Klausul, som de fleste Frøgrossister har staaende paa deres Prislister og andre Forretningspapirer, og som er saalydende: »For Mangler ved Roefrø, hidrørende fra dette Produktion, eller Fejl, indløbne under Ekspeditionen, begrænses en heraf følgende Erstatningsforpligtelse ved det for den paagældende Frøsort beregnede Fakturabeløb«.

Denne Klausul blev indført i 1905, og Anledningen var, at der var blevet afsagt nogle Domme, hvoraf fremgik, at Frøselgeren er pligtig til at betale Roedyrkeren fuld Dækning for det Tab, der paaføres denne, naar Roefrøet ikke er, hvad det om Foraaret blev solgt for. Der var saaledes et Tilfælde, hvor en Frøhandler for Levering af et Parti Turnipsfrø maatte betale 7000 Kr. i Erstatning, og en Frøhandler, der havde leveret Rapsfrø i Stedet for Kaalroefrø, blev dømt til at betale 500 Kr. i Erstatning pr. ha. For Datidens Frøhandlere stod det som en ganske absurd Tanke, at der skulde kunne paalægges Frøhandleren Erstatningsforpligtelse for Mindreudbytte i Marken ved Levering af forkert Roefrø. Da det kun syntes at være Fejl ved Levering af Roefrø, der medførte Erstatningspligt, medens sligt var ukendt paa Markfrøhandelens andre Omraader, laa det nær, at den i 1904 oprettede Dansk Roefrøgrossistforening tog Affære, og som Modtræk mod det formentlige Overgreb fra Domstolenes Side anbefalede den sine Medlemmer at lade den citerede Klausul trykke paa deres Forretningspapirer.

Der foreligger kun en eneste Retssag, hvor det blev Klausulen, der blev det bestemmende for Dommen. Den paagældende Dom blev afsagt i 1910. Retssagen var anlagt af en Detailhandler, der søgte en Frøgrosserer dømt til at betale 6000 Kr. i Erstatning for Levering af 1000 kg Runkelroefrø, som af Roedyrkerne var erklæret for at være saa daarligt Frø, at de gjorde Krav paa Erstatning. At Frøet havde været ukontraktmæssigt, anerkendtes af Retten, men paa Grund af, at Frøgrossereren paa den Slutseddel, som Detailhandleren havde underskrevet, da Handelen blev sluttet, havde staaende trykt den ovenfor citerede Klausul, fandt Dommerne sig foranledigede til at nedsætte Erstatningssummen fra 6000 Kr. til 632 Kr. 72 Øre, som var det Beløb, Detailhandleren havde betalt Frøgrossereren for Frøet. I Præmisserne til Dommen bemærkes udtrykkelig, at da Klausulen stod trykt paa Sluttedlen, maatte deraf følge, at Klausulens Bestemmelser maatte betragtes som værende de særlige Vilkaar, paa hvilke den paagældende Handel var sluttet.

Blandt Landets Roefrøgrossister var det den almindelige Mening, at det udelukkende var Klausulen, det skyldtes, at Grossereren ved Levering af ukontraktmæssigt Frø til Detailhandleren ikke kunde blive dømt til at betale mere end Frøets Fakturaværdi. Dette er imidlertid ikke ganske korrekt, og jeg finder mig derfor foranlediget til at paavise, at selv om Klausulen blev strøget paa Forretningspapirerne, vilde Grossisten for Mangler ved det leverede Roefrø alligevel ikke kunne dømmes til at betale Detailhandleren mere end det for det paagældende Frø beregnede Fakturabeløb. Der er nemlig den 5. Februar 1915 af Grosserer-Societetets Komité i København afgivet et saalydende Responsum: »I Anledning af Deres . . . . . Responsum-Begæring skal Komiteen udtale, at der i Roefrøhandelen er Coutume for, at Sælgeren ikke, med mindre Frøet udtrykkelig er solgt med særlige Garantibestemmelser (f. Eks. under Roefrøgrossistforeningens Garantiplombe), erstatter Mangler . . . . . ud over Frøets Fakturaværdi«. Man lægger Mærke til, at Grosserer-Societetets Komité med dette Responsum har slaet fast, at der er »Coutume for«, at Grossisten ikke erstatter Detailhandleren mulige Mangler ved det leverede Frø med mere end Frøets Fakturaværdi. Af »Lov om Køb af 6. April

1906«, § 1, fremgaar, at Sædvane og Handelsbrug gaar »foran Loven«. Det vil med andre Ord sige, at hvis der er Handelscoutume for, at Grossisten ved Salg af Roefrø under urigtig Varebetegnelse ikke betaler Detailhandleren mere i Erstatning end Fakturabeløbet, saa gaar en saadan Handelscoutume »foran Loven« og dermed ogsaa foran Bestemmelserne i Købelovens øvrige Paragrafer. Skønt der findes en anden Lovparagraf, som bestemmer, at den, der sælger en Vare under urigtig Varebetegnelse, skal betale Køberen saa meget i Erstatning, at han er holdt skadesløs, saa staar den paagældende Paragraf ikke ved Magt, naar det gælder Roefrø, solgt af en Grossist til en Detailhandler. De Handlende i Frøbranchen maa derfor mærke sig, at i en gros Handelen med Roefrø er herefter Grosserer-Societetets Responsum af 5. Febr. 1915 den, som det i Retssproget kaldes, »stiltiende Aftale« mellem Parterne, der blev lagt til Grund for Handelen, og dette gælder, selv om der ikke udtrykkelig blev nævnet noget derom, da Handelen blev sluttet. Man vil deraf tillige forstaa, at hvad enten Frøgrosserereren har Klausulen staaende paa sine Forretningspapirer eller ikke, kan han ikke idømmes større Erstatning end Fakturabeløbet.

At Klausulen paa Frøgrossererens Forretningspapirer i de Aar, den har eksisteret, har været en medvirkende Aarsag til, at det i Danmark er blevet Handelscoutume, at Grossisten ikke erstatter Mangler ved Roefrø ud over Fakturabeløbet, kan ikke betvivles. Men nu foreligger Grosserer-Societetets Responsum om, at dette er blevet Handelscoutume, og da Klausulen dermed er gjort overflødig, kan den altsaa lige saa godt undværes paa Forretningspapirerne. Ganske vist plejer, som bekendt, baade engelske, franske og tyske Frøgrosserere at have en noget lignende Klausul staaende paa deres Forretningspapirer. Udlandets Love nødvendiggør formodentlig en saadan Klausul, men da det samme ikke er Tilfældet med de danske Love, og da det sandsynligvis vilde kunne bidrage sit til yderligere at styrke den danske Roefrøhandels Renommé paa Udlandets Marked, skal jeg tillade mig at at udtale Haabet om, at den Tid ikke maa være fjærn, da Danmark kan erklære »Rent Land« for Klausuler i Roefrøhandelen.

Forinden jeg gaar over til Omtalen af den i Grosserer-Societetets Responsum nævnte Garantiplombering, nødes jeg

til at gøre nogle Bemærkninger til det af Grosserer-Societetets Komité benyttede Udtryk »i Roefrøhandelen«. Den 14. Januar 1910 har Grosserer-Societetet afgivet et lignende Responsum, men deri staar der, at det er i en gros Handelen med Roefrø, at der er Handelscoutume for, at Erstatningen begrænses af det fakturerede Beløb. Selvfølgelig er Grosserer-Societetets Komité bekendt med, at der i Modsætning til, hvad der er Tilfældet i en gros Handelen, i Detailhandelen gælder den Regel, at Sælgeren skal holde Roedyrkeren skadesløs for det Tab, der paaføres ham ved ukontraktmæssigt Roefrø. Formodentlig beror det derfor kun paa en tilfældig indløben Fejlskrivning, at der i Responsumet af 5. Februar 1915 er kommet til at staa »i Roefrøhandelen« i Stedet for i en gros Handelen med Roefrø. Da der imidlertid maaske er adskillige Frøhandlere, der ikke har Klarhed over Erstatningsforpligtelsen i Detailhandelen, giver Responsumets Udtryk »i Roefrøhandelen« mig kun en kærkommen Anledning til — i Tilknytning til ovenstaaende Redegørelse for det Retsgrundlag, hvorpaa Erstatningspligten i en gros Handelen med Roefrø er bygget — tillige at klargøre Retsgrundlaget for Erstatningspligten i Detailhandelen med Roefrø.

For det første findes der i mine Høstberetninger fra de sidste Aar refereret to Overrettsdomme, henholdsvis fra 1888 og 1902, samt tre Underrettsdomme, en fra 1911 og to fra 1913¹⁾. Alle fem Retskendelser fik samme Udfald, idet Detailhandleren blev dømt til at betale saa meget i Erstatning, at Roedyrkeren var holdt skadesløs. Det Beløb, Detailhandleren blev dømt til at betale i Erstatning, var ofte 20—30 Gange saa stort, som det for det paagældende Frø fakturerede Beløb. Dernæst maa det paa den anden Side betones, at saa vidt mig bekendt, er der aldrig falden nogen Retskendelse, som med Hensyn til Erstatningspligten har staaet i Modstrid med Udfaldet af de fem nævnte Domme²⁾. Det maa derfor betragtes som en gennem

¹⁾ Se Tidsskrift for Landbrugets Planteavl, 19. Bind, Side 546, og 21. Bind, Side 260—265.

²⁾ Til Trods for omhyggelig Søgen i Ugeskrift for Retsvæsen har det ikke været mig muligt at finde andre Domme i Roefrøsager mellem Roedyrker og Detailhandler end de to nysnævnte Overrettsager. Da Underrettsdomme ikke findes optagne i Ugeskriftet, maa jeg indskrænke mig til at udtale, at jeg mener at være i Besiddelse af Afskrift af alle de Underrettsdomme angaaende Roefrø, som hidtil er blevne afsagte.

Domstolene fastslaaet Regel, at Detailhandleren er pligtig at holde Roedyrkeren skadesløs, naar han har solgt Roefrø under urigtig Varebetegnelse.

Som yderligere Vidnesbyrd om, at denne Regel er retsyldig, skal jeg henlede Opmærksomheden paa, at jeg i den sidste halve Snes Aar hvert Efteraar har idømt forskellige Detailhandlere ret betydelige Erstatningsbeløb for Levering af ukontraktmæssigt Roefrø. Som det af mine Høstberetninger fremgaar, er det mange Tusinde Kroner, som Detailhandlerne har maattet betale Roedyrkerne, og havde Detailhandlerne haft Udsigt til at slippe billigere fra det ved at lade Sagen gaa til Retten, end ved at tage min Taksation af Skaden for gode Varer, havde det sikkert været forsøgt. Den Omstændighed, at Detailhandleren altid godvillig, uden Retssag, har betalt Skadeserstatningen, anser jeg for et Vidnesbyrd om, at hver Gang Detailhandleren har spurgt sin Sagfører til Raads, har denne fraraadet Sagsanlæg og tilraadet at betale den Erstatning, som jeg havde ansat.

Det kan altsaa ikke være Tvivl underkastet, at der her i Landet er en lige saa grundfæstet Handelscoutume for, at Detailhandleren skal betale Roedyrkeren fuld Erstatning, som at Grosserereren kun skal betale Detailhandleren Frøets Faktura-beløb ved Levering af Roefrø under urigtig Varebetegnelse.

Endnu staar tilbage at gøre nærmere Rede for den Regels Lovhjemmel, som fastslaar, at Detailhandleren er pligtig at holde Roedyrkeren skadesløs ved Levering af ukontraktmæssigt Roefrø. Ligesom for Grossistens Erstatningspligt over for Detailhandleren, saaledes er det ogsaa for Detailhandlerens Erstatningspligt over for Roedyrkeren Lov om Køb af 6. April 1906, som kommer til Anvendelse, men medens det i første Tilfælde var Lovens § 1 (jvf. Side 638), er det her § 43, der kommer i Betragtning. I denne bestemmes det nemlig, at ved Køb af Varer, bestemte ved Art, som Tilfældet er med Roefrø, paahviler der Sælgeren Garanti for, at Varen er, hvad den ved Salget blev opgivet at skulle være, og han er pligtig at betale Skadeserstatning, selv om han er uden Skyld; Erstatningspligten paahviler ham nemlig, selv om den paaklagede Mangel ved Leveringen alene skyldes en hændelig Forveksling eller et andet Sammentræf af uheldige Omstændigheder, som ikke kan bebrejdes Forhandleren. Hvor stor Skadeserstatningen skal være,

bestemmes der dog ikke noget om i Købelovens § 43, men her griber saa dansk Rets almindelige Erstatningsgrundsætning ind. I denne fastsættes der, at den Skadelidte skal have erstattet al den Skade, han har lidt som Følge af Varens Ukontraktmæssighed, uanset om Erstatningsbeløbet langt kommer til at overstige Fakturabeløbet. Skaden opgøres paa følgende Maade: Hvor meget vilde Marken have givet, hvis Frøet havde været kontraktmæssigt, og hvor meget er nu det økonomiske Udbytte af Marken, tilsaaet med det ukontraktmæssige Frø. Differensen skal Sælgeren betale, med mindre en Del af Skaden skyldes Omstændigheder, som ingen fornuftig Mand kunde forudse vilde blive Følgen af den ukontraktmæssige Levering, i et saadant Tilfælde nedsættes Erstatningen forholdsmæssigt. Sidstnævnte Begrænsning i »dansk Rets almindelige Erstatningsgrundsætning« vil dog vistnok kun sjældent komme til Anvendelse. I alt Fald mindes jeg ikke ved Taksationer af Skadeserstatninger en eneste Gang at have staaet over for et Tilfælde af denne Art, men det kan maaske komme.

Det vil altsaa af ovenstaaende Redegørelse fremgaa, at Roedyrkerens Ret til at faa fuld Dækning af Detailhandleren for det Tab, der er forvoldt ham ved det ukontraktmæssige Roefrø, har en fuldt saa betryggende Lovhjemmel som Grossistens Ret til ikke at have Forpligtelse til at betale Detailhandleren mere i Erstatning end Frøets Fakturabeløb. Grossistens Ret beror paa Købelovens § 1, som fastslaar, at en Handelscoutume gaar foran Loven, og derfor er den i Stand til for en gros Handelens Vedkommende at sætte Købelovens § 43 ud af Kraft i Henhold til Grosserer-Societetets Responsums Angivelse af, hvad der er Coutume for i en gros Handelen med Roefrø. Roedyrkerens Ret, derimod, beror paa, at i Detailhandelen gælder ikke den samme Coutume som i en gros Handelen, og derfor bliver det Købelovens § 43, og ikke § 1, der kommer til Anvendelse.

Det maa indrømmes at være en besynderlig Retsordning, at Detailhandleren til Trods for, at han ikke har Adgang til at kunne kontrollere Ægtheden af det Roefrø, som Grossereren sælger ham, alligevel har fuld Erstatningsforpligtelse over for sine Købere, medens han af sin Sælger kun kan faa de Penge igen, som han har betalt for det ukontraktmæssige Frø. Det

er haardt (jvf. Side 637), naar en Detailhandler, som har maattet betale sine Kunder 6000 Kr. i Skadeserstatning, kun kan faa Frøgrosserereren dømt til at tilbagebetale de 632 Kr. 72 Øre, som han har givet for det paagældende, ukontraktmæssige Frø. Men vel at mærke kan Detailhandleren, hvis han føler sig brøstholden ved denne Retsorden, let slippe fri derfor, idet han i Henhold til Grosserer-Societetets Responsum blot behøver at købe sin Forsyning af Roefrø hos en af de Frøgrosserere, der sælger Roefrø under Garantiplombe og derfor med Ægthedsgaranti. I Stedet for Købelovens § 1, bliver det i saa Fald Købelovens § 43, der træder i Kraft, ogsaa for Grossistens Salg af Roefrø til Detailhandleren. Køber Detailhandleren Roefrø med Ægthedsgaranti, paatager Grossisten sig Forpligtelse til, hvis Frøet om Efteraaret viser sig at have været solgt under urigtig Varebetegnelse, at godtgøre ham den Erstatning, som han dømmes til at betale Roedyrkerne i Henhold til de af Retten udmeldte Skønsmænds Taksation af Skaden.¹⁾ Efter Indførelse af Salg af Roefrø under Ægthedsgaranti staar det altsaa Detailhandleren²⁾ frit for selv at afgøre, om han vil være Købelovens § 43 eller § 1 undergiven.

Da jeg antager, at adskillige ikke har fuld Klarhed over, hvad der forstaas ved Ægthedsgaranti for Roefrø, skal jeg nu gaa over til at gøre dette Begreb til Genstand for noget nærmere Omtale.

Afdøde Grosserer *J. Chr. Jacobsen* ved »Markfrøkontoret« har Æren af at være den, der for omtrent en Menneskealder siden indførte Analysegarantien i Markfrøhandelen, særlig med Henblik paa Kløver- og Græsfrøhandelen. I 1906 indførte hans Søn, Afdelingschef *J. E. Jacobsen*, ved Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, Ægthedsgarantien alene med Henblik paa Roefrøhandelen. I Græs- og Kløverfrøhandelen har der nemlig ikke hidtil været Brug for Ægthedsgaranti, men den Tid nærmer sig for øvrigt, da der vil ske Forandring i saa Henseende. I Roefrøhandelen angaar Analysegarantien

¹⁾ Detailhandleren maa ikke forsømme i Tide at tilmelde Grossisten, naar Skønforretningen foretages, da han ellers ikke kan være sikker paa at faa Regres hos Grossisten for, hvad han har betalt Roedyrkerne.

²⁾ Naar der i denne Afhandling nævnes Detailhandlere, er dermed ogsaa ment: Brugsforeningers Uddelere, Eneforhandlere for større Frøfirmaer, Bestyrere af Husholdningsforeningers Udsalg o. l.

Spireevnen i 5 og 12 Døgn, medens Ægthedsgarantien sikrer, at Frøet er af den Stamme, som det ved Salget blev udgivet for at være. Analysegarantien sorterer under Statsfrøkontrollen, Ægthedsgarantien under mig. Analysegarantien kontrolleres ved en Frøanalyse i Statsfrøkontrollen, Ægthedsgarantien ved en Undersøgelse om Efteraaret af Roerne i Kontrolmarken. Ægtheden hos Roefrø kan nemlig ikke ses paa Frøet, den lader sig kun bestemme ved en Undersøgelse af Roerne efter det paagældende Frø. Prøverne udtages af Frøpartierne og udsaaes i Kontrolmarken paa retsgyldig Vis. I Tilfælde af berettigede Klager over det leverede Frø ansættes Erstatningen forskelligt, efter som det er Analysegarantien eller Ægthedsgarantien, Klagerne angaar. Er det Analysegarantien, fastsættes Erstatningen efter de af Frøkontrollkommissionen vedtagne og under alle Forhold gældende Erstatningsregler. I Tilfælde af Ægthedsgaranti, derimod, maa Erstatningen fastsættes ved Undersøgelse af Roerne i Klagernes Marker og Taksering af det Tab, som det skønnes, der er paaført Roedyrkeren ved det ukontraktmæssige Frø. Taksationerne af Skaden kan enten foretages af de af Retten i hvert foreliggende Tilfælde udmeldte Skønsmand, eller ogsaa, hvis Sagen ønskes ordnet i Mindelighed uden Rettergang, og begge Parter ellers ønsker det, af mig.

Dernæst maa det udtrykkelig bemærkes, at der er den Grundforskel paa Roefrøets Analysegaranti og Ægthedsgaranti, at medens Roefrø, solgt med Analysegaranti, er et Gode, som Roedyrkeren har al Grund til at paaskønne, kan det derimod være Roedyrkeren ganske ligegyldigt, om Roefrøet er solgt ham med Ægthedsgaranti eller ikke. Som ovenfor paavist, skal nemlig den, der har solgt Roedyrkeren daarligt Roefrø betale ham saa meget i Erstatning, at han er holdt skadesløs, og dette er Sælgeren pligtig til i Henhold til Købelovens § 43, altsaa ganske uafhængig af, om Roefrøet er solgt med Ægthedsgaranti eller ej. Saaledes er det for Roedyrkeren, men med Detailhandleren er det, som ovenfor omtalt, en anden Sag. Skal denne kunne vente at faa Regres hos Grossisten for den eventuelle Skadeserstatning, han er bleven dømt til at betale Roedyrkerne, er det nødvendigt, at han køber sin Forsyning af Roefrø hos en Grosserer, der sælger Roefrø med Ægthedsgaranti.

Endelig kan anføres, at der er den Forskel paa Analyse-

garanti og Ægthedsgaranti, at medens der ikke er nogen Frøgrosserer, der beregner sig en Overpris for det Roefrø, der sælges med Analysegaranti, er der dem, som forlanger en Overpris (ca. 4 Øre pr. kg) for Roefrø, solgt med Ægthedsgaranti. Hvad Ægthedsgarantien angaar, er Stillingen paa Indlandets Marked i Øjeblikket den, at der er Grossister, som overhovedet ikke sælger Frø under Garantiplombe. Blandt dem, der sælger Roefrø under Garantiplombe, er der nogle, der forlanger Overpris, andre ikke. Medens de første, som Følge af, at en saadan Overpris ikke altid er lige velset blandt Detailhandlerne, sælger noget Roefrø under Garantiplombe, andet ikke, sælger de sidste alt deres Roefrø under Garantiplombe. Det er altsaa i saa Henseende et noget broget Billede, Nutidens Roefrøhandel frembyder, men vi befinder os paa et Overgangsstadium, og forhaabentlig kan det ikke vare længe, før Salg af Roefrø under Garantiplombe uden Overpris er eneraadende. Det maa jo nemlig erindres, at Detailhandleren, der sælger Roefrø til Røedyrkerne, ikke af disse kan forlange en Overpris for Levering af Roefrø med Ægthedsgaranti. Den Detailhandler, der køber Roefrø hos en af de Frøgrosserer, som for Ægthedsgaranti forlanger en Overpris, kan derfor med Grund beklage sig over, at han for at slippe uden om Loven af 6. April 1906, § 1, angaaende Handelscoutumen, og i Stedet derfor at komme ind under samme Lovs § 43, skal betale Frøgrosserereren ca. 4 Øre pr. kg Roefrø. Hertil kommer, som det er alle bekendt, at Roefrøet i Reglen tages af det samme Frøparti, hvad enten Frøet sælges med Overpris for Ægthedsgaranti eller uden Ægthedsgaranti, og Overprisen er derfor en Urimelighed.

At Analysegarantien har været en Løftestang af gennemgribende Betydning for Kløver- og Græsfrøhandelen, er nu fra alle Sider anerkendt, skønt det varede adskillige Aar, før den blev lyst i Kuld og Køn af Frøgrossererernes Flertal. Ægthedsgarantien er i de 10 Aar, den har eksisteret, nu naaet saa vidt, at henimod Halvdelen af det Roefrø, hvormed Landets Roemarker er tilsaade i Aar, er solgt med Ægthedsgaranti. Det er at haabe, at den Tid ikke maa være fjern, da det ogsaa gælder Ægthedsgarantien, at Frøgrossererernes Flertal erkender, at den har været en Støtte for den solide Roefrøhandel herhjemme. Det fortjener i denne Sammenhæng at tilbagekaldes i Erindringen, at ligesom det var »Fællesindkøbet af un-

dersøgt Markfrø« (»Markfrøkontoret«), der gik i Spidsen, da det var Indførelsen af Analysegarantien, det gjaldt, saaledes er det »Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger«, der har Æren af i Roefrøhandelen at have indført Salget af Roefrø under Ægthedsgaranti og uden Overpris.

Efter at der hermed er gjort Rede for Ægthedsgarantien paa Indlandets Marked, staar endnu tilbage med et Par Ord at omtale Handel med Roefrø, solgt under Ægthedsgaranti til Udlandet. Af alt det Roefrø, der skal sælges under Ægthedsgaranti til Udlandet, udtages der paa retsgyldig Vis en Prøve, som af mig udsaaes paa to eller tre autoriserede Kontrolmarker. Hvis der om Efteraaret indløber Klage fra en udenlandsk Køber, har Sælgeren den Fordel, at Roerne i Kontrolmarken afgiver retsgyldigt Bevis for, hvorledes det Roefrø har været, som Sælgeren om Foraaret eksporterede til den paagældende udenlandske Kunde. Da Køberen i Udlandet er pligtig at anlægge Retssagen ved Sø- og Handelsretten i København som rette Værneting, kan de af denne Domstol udmeldte Skønsmænd ved Eftersyn af Roerne i Kontrolmarken efter den paagældende Frøprøve altid med absolut Sikkerhed afgøre, om Køberens Klage over det leverede Roefrø er berettiget eller ej. Har f. Eks. en udenlandsk Køber været saa uheldig ved en Fejlekspedition at levere sine Kunder Frø, der er blevet forbyttet med en anden Leverandørs Frø, vil den danske Sælger altsaa aldrig kunne komme til at undgælde herfor, naar han har eksporteret Frøet under Garantiplombe. Eksport af statskontrolleret Roefrø er altsaa en Sikkerhedsforanstaltning, hvorved den danske Sælger forsikrer sig mod muligt Tab som Følge af ubeføjede Klager over eksporteret Roefrø. Det vil heraf tillige let forstaas, at ligesom Ægthedsgarantien i Roefrøhandelen paa Indlandets Marked først og fremmest er en Assurance for Sælgeren, ikke for Køberen, saaledes gælder det samme Roefrøhandelen paa Udlandets Marked. Det forekommer mig derfor at være lige meningsløst at forlange en Overpris for statskontrolleret Roefrø, solgt under Garantiplombe, hvad enten det er til Udlandet eller til Indlandet, Frøet sælges.

Til Slutning staar kun tilbage at give en samlet Oversigt over Roefrøhandelens Standpunkt nu og for 30 Aar siden.

I 1886 indskrænkede Danmarks aarlige Forbrug af Foder-

roefrø sig til 210 000 kg, men i 1915 er det steget til 2 850 000 kg. Denne uhyre Stigning af Frøforbruget skyldes væsentligst den stærke Udvidelse af Rodfrugtarealerne, men dog tillige, i alt Fald delvis, at der navnlig af Runkelroer nu saas omtrent en halv Gang saa meget Frø pr. Arealenhed, som der blev saaet i 1886.

Hvis der tilsigtes et Overblik over Størrelsen af Danmarks Omsætning i Roefrø, maa ogsaa Landets aarlige Forbrug af Roefrø til Eksport tages i Betragtning. I 1886 var der saa godt som ingen Eksport af Roefrø, og først i de sidste 4—5 Aar er Roefrøeksporten begyndt at antage noget fastere Former. I 1915 var den til Trods for Krigen og andre uheldige Omstændigheder naaet til henimod 2 Mill. kg Frø. I Øjeblikket maa altsaa Landets aarlige Omsætning af Roefrø i alt ansættes til henimod 5 Mill. kg Frø. Man mener imidlertid, at Eksporten af Roefrø ligger inde med store Udviklingsmuligheder, og man haaber derfor, at det skal lykkes vore Roefrøhandlere at skabe en saa meget større Efterspørgsel i Udlandet efter dansk Roefrø, at Nutidens 5 Mill. kg Roefrø kan blive fordoblet adskillige Gange i de kommende Aar.

Dernæst er der den Forskel paa Frøhandelen i 1886 og 1916, at dengang var det Frø af udenlandske Roesorter, der handledes med, nu, derimod, er det Frø af danske Roestammer. Det var derfor dengang saa godt som udelukkende Frø, som var indført fra Udlandet, Frøhandlerne falbød; nu, derimod, er det rent forsvindende, hvad der sælges af udenlandsk Frø, hele Resten er dansk Avl. Man har derfor ogsaa det Særsyn, at medens Verdenskrigen har vanskeliggjort det hjemlige Markeds Forsyning med Kløverfrø, Foderstoffer og mange andre for Landmanden uundværlige Artikler, har der af Roefrø været tilstrækkeligt til Dækning af Landets Forbrug. Avlen af Roefrø har givet mange Landmænd en lønnende Bifortjeneste, og nationaløkonomisk set er det derfor ikke uden Betydning, at vi nu selv avler de 5 Mill. kg Roefrø, som der er Brug for til Landets aarlige Omsætning.

I 1886 var al Roefrøhandel udelukkende en Tillidssag. I Nutiden, derimod, har Udviklingen ført med sig, at det er bleven Garantisystemet, der er bleven det raadende, medens Tillidsforholdet er trængt i Baggrunden. Saalænge det var Frø, avlet i Udlandet, og Frø af Roesorter, ikke, af Roestammer, Frø-

handleren falbød, var der ikke andet for Roedyrkeren at gøre end at bassere sit Køb af Roefrø paa Tillid til, at Roefrøhandleren vilde beflitte sig paa at levere Frø af den Roesort, som efter hans Skøn er den bedste. Men efter at der gennem Stammeforsøgene er aabnet Roedyrkeren Adgang til i Stedet for Frø af Roesorter efter Frøhandlerens bedste Skøn at kunne faa Frø af de gennem Statens Forsøg udpegede 1. Klasses Stammer, kan ingen fortænke Roedyrkeren i, at han forlanger Fortidens Tillidsforhold afløst af den nyere Tids Garantisystem.

I 1886 var Roefrøets Ægthed et Begreb, som man i Roefrøhandelen tog sig meget let, ganske simpelt fordi ingen, som paavist Side 631, kunde gøre Erstatningsforpligtelse gældende, saa længe det var Frø af Roesorter, der blev handlet med. Men kan Frøhandleren ikke drages til Ansvar for Roefrøets Ægthed, behøver han selvfølgelig ikke at have noget som helst Kendskab til Roer eller til Roefrøavl. Intet var derfor til Hinder for, at f. Eks. en Grosserer i Hørkram en skønne Dag kunde begynde at handle med Roefrø, selv om han aldrig havde set en Roe. Var han blot en dygtig Handlende, var det tilstrækkeligt, han kunde da uden Risiko købe sin Forsyning af Roefrø hos den første den bedste Frøgrosserer i Udlandet, og han kunde ikke blive straffet, selv om det Roefrø, han havde indforskrevet, gav Roedyrkeren et meget ringe Udbytte. Stammeforsøgenes Paabegyndelse medførte en indgribende Reform i disse Tilstande. Skulde Frøhandleren kunne sikre sig mod at komme til at betale Erstatning for Møller ved Roefrøets Ægthed, var det nødvendigt, at han i Stedet for at købe Frøet hos andre maatte avle det selv. Frøhandleren maatte have Kontrakt med faste Avlere, som paa Stamfrø, leveret af Frøhandleren selv, avlede alt det Brugsfrø, som blev forhandlet fra Forretningen. Det er store Summer, Nutidens Frøhandler aarlig maa anvende paa at sikre sig paalideligt Stamfrø og paa at gennemføre en betryggende Kontrol med Brugsfrøavl. Det er Udgiftsposter, som de Frøhandlere ikke kendte noget til, der levede før Stammeforsøgenes Tid. For Landets Roedyrkere har imidlertid denne Reform i Roefrøhandelen medført en saa uhyre aarlig Merindtægt af Roemarken, at Merudgiften, den har forvoldt Frøhandlerne, sammenlignet dermed, er for intet at regne. I 1886 var det nok, naar

Frøhandleren var en dygtig Handelsmand, men efter Stamme-forsøgenes Paabegyndelse i 1900, maatte han foruden at være Frøhandler tillige være Frøavler. Det fortjener Paaskønnelse, at Frøhandlerne ikke veg tilbage for denne ret bekostelige Re-forms Indførelse.

Før Stammeforsøgenes Tid stod saavel Frøhandler som Roedyrker famlende med Hensyn til deres Valg af Roefrø. Der manglede en autentisk Angivelse af, hvad der var godt, og hvad der var daarligt, men gennem Udpegningen af de 1. Klasses Stammer blev dette Savn afhjulpet. Som Aarene er gaaet, er Antallet af de 1. Klasses Stammer formindsket betyde-lig, og man er nu naaet dertil, at der i 1. Klasse kun er 2—4 Stammer af hver af Hovedsorterne Barres, Bangholm, Yellow Tankard og Fynsk Bortfelder. Medens det i 1886 var et Utal af Sorter, som blev anbefalet i Frøhandlernes Kataloger, er det alt-saa nu kun nogle ganske faa og lige fortrinlige Stammer, der anbefales i Beretningerne fra Statens Forsøg. Valg af Roefrø er derfor nu til Dags lige saa let, som det i 1886 var vanskeligt. Endelig skal i denne Forbindelse peges paa et beslægtet Omraade, hvor Stammeforsøgene ogsaa har været til Gavn for Udviklingen. I gamle Dage havde den Frøavler, som havde tiltrukket en ny Roe, ikke anden Vej at gaa end gen-nem en størstilet Reklame at søge at bibringe Frøhandlere og Roedyrkere den Tro, at den Nyhed, han falbød, var en væ-sentlig Forbedring. Nu til Dags vil en saadan Fremgangs-maade ikke blive forsøgt, da enhver paa Forhaand ved, at kun naar det gennem Stammeforsøgene har vist sig, at Nyhe-den har Fortrin frem for Nutidens 1. Klasses Stammer, kan den have Udsigt til at vinde Udbredelse. Endvidere skal med Hensyn til Nyheder fra Udlandet kun tilføjes, at de bliver prø-vede i Stammeforsøgene, efterhaanden som de kommer i Han-delen, og skulde det hælde, at en udenlandsk Nyhed overgaar de danske 1. Klasses Stammer i Ydeevne, vil en saadan selv-følgelig straks blive indført. Frøhandlerne har altsaa Sikker-hed for, at de 1. Klasses Stammer med Romertal IV (for Kaal-roer III), som er i Handelen nu, er det bedste, der overhovedet eksisterer, og de overtræffes ikke af noget, hverken i Udland eller Indland.

Jeg kan ikke slutte dette Foredrag uden udtrykkelig at betone, at uden Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg med Roer

vilde de omtalte, store Fremskridt fra 1886 til nu ikke være naaede. I 1886 var det blandt Landmændene en ret udbredt Mening, at Roer kunde gøre deres Nytte i diætetisk Henseende, men i Foderværdi stod de ikke over Vandet, man kunde pumpe op af Brønden. Denne Hypotese blev der rammet en Pæl igennem ved de af Docent *Fjord* i 1889 paabegyndte og i 1901 afsluttede Fodringsforsøg, som viste, at 1 kg Roetørstof har samme Foderværdi som 1 kg Korn. Det er Docent *Fjords* store Fortjeneste, at han dermed skaffede Landbruget en paalidelig Værdimaaler for Rodfrugtafgrøderne. Saa længe man ikke har en bestemt Enhed, hvormed Roeafgrøden kan maales, er man ude af Stand til at afgøre, hvor meget den gode Roestamme er bedre end den daarlige, ligesom ogsaa, hvor meget fordelagtigere det er at saa Frø af Roestammer i Stedet for Frø af Roesorter. Det er altsaa en Kendsgerning, at Docent *Fjords* Fodringsforsøg har været af grundlæggende Betydning for Udviklingen paa Roefrøhandelens Omraade i de forløbne 30 Aar.

Jeg haaber gennem mit Foredrag at have ført Beviset for Berettigelsen af at betegne Indførelsen af Stammeforsøgene som et Vendepunkt i Roefrøhandelens Historie herhjemme. Men det er indlysende, at Stammeforsøgene vilde have været ude af Stand til at præge Roefrøhandelen i den Grad, som de har, hvis ikke Frøhandlerstanden straks fra første Færd af havde begyndt Gennemførelsen af de indgribende Reforme, som var den naturlige Konsekvens af Stammeforsøgene. Det er den danske Frøhandlerstand, hvem Takken og Æren herfor tilkommer, og det samme gælder, naar Danmark maa siges at være ideelle Tilstande paa Roefrøhandelens Omraade nærmere end noget andet Land i Verden.

Til Slutning maa det være mig tilladt at bringe det høje Præsidium min Tak for Opfordringen til at forelægge denne historiske Redegørelse for Roefrøhandelen her i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.